

Asia: VM151:00/2018

Lausuntopyyntö kansallisen tekoälyohjelma AuroraAI:n kehittämis- ja toimintasuunnitelmasta vuosille 2019-2023

1. Kohti ihmiskeskeistä yhteiskuntaa

Klikkaa ja lisää otsikko avoimelle kysymykselle

Konseptin kuvaus on melko lavea käsittäen paljonkin eri käsitteitä, joita ei kuitenkaan määritellä tarkemmin. Kuvauksesta käy ilmi, että pyritään ihmiskeskeiseen palvelun tarjontaan, mutta mitä se konkreettisesti on, jää kuvauksen perusteella varsin hataraksi. Sinänsä on hyvä tavoite luoda selkeä yksi käytettävyydeltään ja tietosisällöltään turvallinen asiointikanava, jota voi käyttää ainakin tavanomaisimmin ihmisten elämänkaaressa tarvituille julkisille palveluille ja jonne voidaan esimerkiksi lisätä tietoa viranomaisten palveluista ja toiminnasta. Erittäin epäselväksi jää, mikä on yksityisten palveluiden rooli nyt po. hankkeessa. Jää myös se kuva, että yksityisille ja julkisille palveluille voisi jotenkin helposti luoda yhteisen alustan, vaikka asiaa ei olekaan avattu enemmälti. Julkiset palvelut toimivat kuitenkin hallinnon lainalaisuuden periaatteen nojalla korostetun lakimääräisesti, kun taas yksityisissä palveluissa korostuvat markkinat ja mainonta. Miten nämä sopivat ns. samaan konseptiin, on suuri kysymys. Ensin mainituissa käytettävä data on oltava lähtökohtaisesti todennettavaa faktatietoa, ei näkemyksiä, mielikuvia tai mielihaluja, jotka taas hyvinkin ohjaavat jälkimmäisen toimintaa. Tältä pohjalta on myös pystyttävä rajaamaan, mitä tietoa konseptin puitteissa voidaan missäkin tilanteessa käyttää, kuka sen järjestelmään tuottaa, kuka sitä voi muokata ja mikä on sen arvo faktatietona.

Hallintopäätökset eivät voi perustua yksityisen ihmisen kuvauksille hänen omista tarpeistaan, mutta ne voivat hyvinkin perustua esim. lääkärinlausunnoille tai viranomaispalveluksille. Myös salassapitosäännösten sovellettavuus ja se, mitä tietoja voidaan käyttää minkäkin asian ratkaisupohjana ovat julkisten palveluiden kohdalla hyvinkin tarkasti ratkaistavia kysymyksiä, jotka asettavat näille palveluille omat haasteensa. Erityisen haastavaa on tietojen ristiinkäyttö niin julkisella puolella eri viranomaisissa tai eri asioissa asioitaessa, puhumattakaan, että tietoja siirtyisi julkiselta yksityiselle tai päin vastoin.

Oma kysymyksensä on se, mitkä toimijat järjestelmään pääsevät mukaan ja millä perusteella. Julkisella puolella rajaus voitaneen tehdä esim. tarvittavuuden perusteella. Yksityisellä puolella ei voida ryhtyä

asettamaan tiettyjä palvelun tuottajia erityisasemaan. Olisi siis selkeästi mietittävä, mikä on julkisten palveluiden ja yksityisten rooli järjestelmässä ja harkittava sitäkin, olisiko niille syytä luoda eri portaalit siten, että käytettävä esim. salassapidettävä tietopohja ei voi teoriassakaan valua vääriin käsiin. Yksityinen kansalainen ei välttämättä ymmärrä kovin paljon esim. tietojensa käytettävyydestä ja tietoturva- tai salassapitokysymyksistä.

2. AuroraAI-toiminta 2019-2023

Klikkaa ja lisää otsikko avoimelle kysymykselle

Lähtökohta, jossa yhdessä kansalaisten ja yritysten kanssa arvioidaan, mitkä ovat tärkeimmät elämän- ja liiketoimintatapahtumat, jotka konseptiin otetaan mukaan on kannatettava. Näiden tapahtumien sujuvoittaminen itse prosessina sen sijaan vaatii paljon työtä, eikä kaiketi voi ratketa tätä konseptia suunnitellessa. Aurora on työkalu, joka voi ohjata prosesseja parempaan suuntaan tai antaa signaalin tarvittavaan muutokseen, mutta muutokset on tehtävä kullakin hallinnonalalla toimijakohtaisesti erikseen ja ne ovat työtä ja voimavaroja vaativia. Koska hanke on haastava, onkin viisasta pilotoida konseptia ensin vain tietyllä valitulla suhteellisen helposti haltuun otettavalla alueella. Melko vähän on kiinnitetty huomiota itse järjestelmän käytettävyyden testaamiseen ja pilotointiin. Kun palveluita tarvitseva väestö entisestään vanhenee ja tietotekniset mahdollisuudet kehittyvät ennennäkemättömän nopeasti, on tärkeintä, että järjestelmä on erittäin helposti ymmärrettävä ja toimiva. Näin ollen teknisen toteutuksen testaaminen on ensi arvoisen tärkeää. Tämä olisi hyvä suorittaa henkilöillä, joilla ei juurikaan ole ennestään tietoteknisiä valmiuksia. Järjestelmällä, jota osaa ilman asiamiestä käyttää vain murto-osa väestöstä, ehkä se, joka sitä vähiten vielä tarvitsee, ei ole suurta funktiota.

3. Organisaatioiden kytkeytyminen ja toimeenpanon tuki

Klikkaa ja lisää otsikko avoimelle kysymykselle

Tuomioistuineläinlaitoksessa on vireillä suuret asianhallintauudistukset (Aipa ja Haipa). Niiden työstämisen yhteydessä on pohdittu sekä tuomioistuinasioiden sähköistä käsittelyä tuomioistuimessa että asioiden vireilletuloportaalia. Tuomioistuimet ovat oma instituutionsa, eikä niitä rinnasteta viranomaisiin. Tuomioistuimet eivät - ainakaan toivottavasti - ole kenellekään päivittäispalveluja, joten ei sinänsä haittaa, vaikka niissä asiointi tapahtuisi eri tavalla kuin viranomaisissa, jos Aurorasta tulevaisuudessa tulisi valtavirtatyökalu asioida viranomaisissa. Asiasubstanssiltaan tuomioistuimissa käsiteltävät asiat eivät yleensä ole niin yksinkertaisia että ne ratkeaisivat algoritmien avulla vaan ne vaativat lainsäädännön tuntemista ja tapauskohtaista harkintaa. Mikäli Aurora edetessään muodostaisi vahvoine tunnistautumisineen alustan, jota kautta voisi kirjautua asioimaan myös tuomioistuimissa, niin tämä otettaisiin aikanaan erikseen harkintaan.

4. Yleiset huomiot, kommentit ja palaute

Klikkaa ja lisää otsikko avoimelle kysymykselle

Yhteenvetona edellä jo pitkälti todetusta haluaisimme vielä todeta, että pitäisi määritellä tarkasti tai ottaa huomioon kehittämisessä:

1) Ketkä Auroraa voivat käyttää ja missä roolissa (julkiset/yksityiset toimijat)?

- 2) Miten tuotetaan, käsitellään ja hallitaan järjestelmässä olevaa tietoa siten, että yksilön tietoturva voidaan taata ja tarvittavat salassapitosäännökset tulevat huomioon otetuksi ja miten "digiminä" istuu tähän konseptiin?
- 3) Miten määritellään, mitkä tahot voivat tuoda tietoa järjestelmään ja mikä on sen luotettavuus (mikä on todennettavaa faktatietoa ja mikä esim. ihmisen itse tuottamaa näkemystä itsestään ja kuka/mikä taho vastaa tietojen oikeellisuudesta)?
- 4) Miten yritystoiminta omine lainalaisuuksineen istuu järjestelmään? Järjestelmä ei voine olla lähtökohtaisesti mainonnan ja markkinoinnin kanava, vaan ohjata kansalaista löytämään hänen kulloinkin tarvitsemiaan palveluita siten, ettei myöskään palveluiden tarjoajia aseteta epäyhdenvertaiseen asemaan.
- 5) Järjestelmän tulee olla teknisesti äärimmäisen yksinkertainen, koska se luodaan koko kansan käyttöön.
- 6) Liian suurta palaa ei ehkä kannata haukata. Pilotointi yksinkertaisilla palvelumuodoilla olisi ehkä paras tapa löytää konseptin heikkoudet ja kehittää sen vahvuuksia.
- 7) Pohjan luominen on haastavaa. Jokainen ihminen on erilainen, jopa kielen merkitykset ovat erilaisia. Siksi testaus laajalla ryhmällä ennen käyttöön ottoa lienee varsin tarpeellinen.
- 8) Ylipäänsä voidaan todeta että elävä elämä on niin monimutkainen ja -vivahteinen, täynnä sattumia, että kyllin kattavan algoritmin voi olla jopa mahdotonta.

Pitkäranta Ann-Mari
Hämeenlinnan hallinto-oikeus